

Тази неделя в [електронната библиотека](#) на **desebg.com** предлагам документалния сборник **„Държавна сигурност и края на тоталитаризма”** – едно по-отдавнашно издание на Комисията по досиета, което досега не съм представил на вниманието на читателите.

Сборникът е отпечатан под №8 от документалната поредица на Комисията „Из архивите на ДС”, като част от изследователската програма на независимия държавен орган за 2011 г., но поради издаването му в края на същата година премиерата му беше през март 2012 г.

Заглавието насочва, че архивните материали, включени в сборника, се отнасят до периода на края на тоталитарния комунистически режим в България. Публикуваните документи са от август 1988 г. до декември 1990 г.

Подчертавам този факт на късното датиране на предлаганите архивни материали, тъй като само изследователите знаят, че основните структури в Държавна сигурност са предавали в архива документи до 1985 г., в някои случаи до 1987 г. Или най-общо казано през последните 5 години от съществуването на режима документооборотът в органите на ДС се е намирал по места – в съответните централни или регионални структури и никога не са изпращани в архива.

Поради тази причина при нареждането на тайното прочистване на досиетата от министъра на вътрешните работи ген. Атанас Семерджиев в края на януари 1990 г.

указанията за документите след 1985 г. са да бъдат унищожавани по места.

Включването на архивни материали от периода 1988-1990 г. прави сборникът изключително интересен. Тези архивни материали са издирени в хода на съставянето на документалното издание от съставителите му – журналистката Мария Дерменджиева и историкът Момчил Методиев. Повече от тях са открити във фонд 1 на архива на МВР-ДС, в който са систематизирани документите на отдел „Секретариат“ на вътрешното министерство и по същество представляват входящи и изходящи документи от ръководството на министерството.

„Целта на настоящия сборник е да представи възможно най-много информация за отношението на Държавна сигурност към края на тоталитарния режим в България. Периодът 1988-1990 г. е времето на най-активно „замитане на следите“ от страна на самата Държавна сигурност, намерило израз в безразборното прочистване и унищожаване на документация“, подчертават съставителите в предговора към изданието.

Неслучайно в сборника са публикувани и няколко протоколи за унищожаване на архиви от 1990 г., за да придобият читателите представа за механизма, по който БКП/БСП панически е заличавала компрометиращите режима доказателства в архивите на своя репресивен апарат – Държавна сигурност.

За удобство на читателите освен хронологично съставителите на изданието са групирани архивните документи по теми. Така в сборника могат да бъдат намерени документи, отнасящи се до състоянието на ДС в навечерието на 10 ноември 1989 г., малко преди лидерът на комунистическата партия Тодор Живков да бъде принуден от Москва да се оттегли от власт.

Съвсем естествено следващата група документи се отнася до дейността на Държавна сигурност в началото на прехода. Тук например е публикувана стенограмата от тайната среща на сменилия Живков начело на партията и страната Петър Младенов с ръководството на МВР-ДС и членовете на Колегиума, т.е. най-висшите ръководни фигури в създадената от компартията репресивна система от 25 ноември 1989 г.

Само две седмици след вътрешнопартийния преврат, на който Кремъл активно акушира и налагането на верен на Москва партиен функционер в лицето на Младенов той е принуден да признае пред висшия ръководен състав на ДС, че „картината в икономиката е потресаваща” ([виж онлайн същата стенограма, публикувана на desebg.com](#)).

Там на тази необявена пред обществото тайна среща Петър Младенов настоява да се обяви разформироването на прословутото Шесто управление на ДС за борба с идеологическата диверсия, което преследва интелигенцията в страната по времето на Живков.

Мотивът на Младенов за разформироването му не е основат на репресиите, които то извършва от създаването си през 1967 г. насетне, а за да изпреварят с този ход надигашото се обществено недоволство и гласовете на гражданските организации, които режимът по това време определя като „неформални”.

В този раздел е включено и изказването на възстановения член на Политбюро на ЦК на БКП Александър Лилев пред Националното съвещание на МВР-ДС в началото на януари 1990 г., с което той се опитва да разясни решението на висшето партийно ръководство от края на декември 1989 г., с което е отменен „възродителния процес”.

Интерес представляват и редица други стенограми от заседанията на Колегиума на МВР, на които се взема решение за трансформирането на ДС в уж „нови” специални служби през януари-февруари 1990 г., като най-вярната част от състава на ДС е преназначена в тях още преди политическата опозиция да се е окопитила по тези ключови въпроси.

В сборника е включена и стенограмата от срещата на новия социалистически премиер Андрей Луканов с ръководния състав на МВР през април 1990 г.

Естествено сборникът завършва с няколко архивни материали, свързани с откритата съпротива на ръководството на МВР да изпълни решението на 7-то Велико Народно събрание за отваряне на досиетата на депутатите в него, след като още на първото си заседание по предложение на СДС е съставена Анкетна комисия.

Държавна сигурност и краят на тоталитаризма

Написано от Христо Христов
Неделя, 27 Септември 2015 17:56

Своеобразно продължение на „Държавна сигурност и краят на тоталитаризма” е друг документален сборник на Комисията по досиетата – [„Държавна сигурност срещу гражданските организации 1988-1990 г.”](#), издаден през 2013 г., чийто съставители отново са Мария Дерменджиева и Момчил Методиев.

В сборник №8 са включени общо 42 фототипно отпечатани документи, като това е може би единственият сборник, който няма разширено електронно издание. Редактор му е Валери Кацунов, член на Комисията по досиетата при първия ѝ мандат (2007-2012).

Изданието може да бъде изтеглено в електронен формат от страницата на Комисията в интернет (comdos.bg).

„Държавна сигурност и краят на тоталитаризма”, издание на Комисията по досиетата, 2011 г. 528 страници.